
ÖTVEN ÉV

J. B. Tito

A JKP KÉT HÁBORÚ KÖZÖTTI HARCA ÉS FEJLŐDÉSE

(RÉSZLET)*

A Jugoszláv Kommunista Párt és a Komintern

A Komintern hetedik kongresszusán, amelyen a JKP tagjaként és küldöttségének titkáráként vettem részt, élénk figyelemmel kísértem Dimitrov beszámolóját, zárószóvat, valamint az ő és Togliatti, továbbá a spanyol kommunisták, majd Thorez és a népfront eszméjét akkor felvető francia kommunisták felszólalását. Pártunk küldöttsége a kongresszus csaknem egy hónapig tartó és több ülésből álló munkája alatt a káderkérdéseket vitatta meg, majd a Szovjetunióban és más országokban élő emigránsaink személyes kérdéseit. A küldöttségnek erre vonatkozólag is adott meghatalmazást a Központi Bizottság, így hát a JKP nevében sok kérdésben dönthetett.

A hetedik kongresszusról elsősorban két olyan mozzanat maradt meg az emlékezetemben, amelyek bizonyos fényt vetnek a Komintern jellegére és szerepére, valamint a benne uralkodó viszonyokra.

Mindenekelőtt az a tény, hogy Sztálin csak egyszer vagy kétszer jelent meg, és leült egy márványoszlop mögé, aztán többé senki sem látta, „Gazdának” neveztük, mert általában így is hívták.

Hasonlóképpen mélyen az emlékezetembe vésődött a Komintern végrehajtó testületi jelöltjeinek megválasztása is. Pártunk küldöttsége a Komintern Végrehajtó Bizottságába egységesen engem javasolt. Néhány nappal később azonban Vladimir Čopić, pártunk kominternbeli képviselője követelte, sürgősen tartsuk meg a küldöttség tagjainak ücsöt, mert közölnie kell velünk, hogy a Komintern elégedetlen a mi jelölésünkkel.

* J. B. Tito 1977. március 25-én és 26-án a fenti címmel előadássorozatot tartott a kumroveci politikai iskola hallgatóinak. A négy előadás címe A JKP-n belüli frakciózás és a párt egységéért vívott harc, A Jugoszláv Kommunista Párt és a Komintern, A JKP új vezetősége és a párt megszilárdítása, A JKP előkészületei a népfelszabadító háború és a szocialista forradalom. Az alábbi részlet A Jugoszláv Kommunista Párt és a Komintern című fejezetből való.

Čopić kijelentette, hogy javaslatunkat, a Gorki-iránti bizalmatlanság jeleként értelmezi — noha Gorki is rám szavazott —, illetve a Komintern iránti bizalmatlanságnak tekinti, mivel a Komintern nagyméretben bizik Gorki-iban. Azt mondta továbbá, hogy jó volna, ha módosítanánk javaslatunkat. Ezzel egységünket bizonyítanánk, továbbá azt, hogy nincs özszeütközés Walter, azaz én és Gorki között. A jelenet szerfőlött kellemetlen volt elsősorban számomra, hoiott én semmivel sem járultam hozzá.

Világos volt, hogy a Kominternben olyan áramlatok és befolyásos személyiségek vannak, amelyek, illetve akik egy-egy pártban az egyik vagy a másik oldalt akarják előnyben részesíteni. Ezúttal ez Gorki-ira vonatkozott, és valószínűleg Manuilskij-nak, a Komintern Végrehajtó Bizottsága titkárának befolyása érvényesült, ő követelte ezt a módosítást. El kell mondanom, hogy Manuilskij-nak semmi kifogása sem volt ellenem, később közelebről is megismerkedtünk, és nagyon jól megerőltük egymást. Akkor azonban én még ismeretlennek számítottam, és nem volt semmilyen tekintélyem a Kominternben. Gorki-ót akkor ott jobban ismerték.

A Komintern meghatározott magatartást tanúsított pártunk iránt azzal is, hogy kádereink közül senki sem került be a Komintern Végrehajtó Bizottságába. Csak Gorki-ót választották meg jelöltté. Ez gyakorlatilag azt jelentette, hogy a JKP nem valami szilárdan áll a Kominternben. Így is volt. Ezt mindenképpen befolyásolták a moszkvai párttanfolyamok és iskolák, illetve egyetem hallgatói közötti frakciós harcok, melyek éppen azon az egyetemen dúltak, amelyen a legtöbb hallgatónk volt. Ezeknek a veszekedéseknek a nyomai még sokáig érezhetők voltak. A Komintern úgy ítélte meg, hogy a Jugoszláv Kommunista Párt igen gyenge párt. Valószínűleg hatott erre az a tény is, hogy az országból nem érkeztek hírek a párt eredményes munkájáról, noha akkor már megélenkültek a munkásosztály akciói, abban az időben, egyre nagyobb sztrajkokat szerveztek, elsősorban Szlovéniában, és mozgalma is terjedt.

Az 1935 májusában megtartott parlamenti választásokon eredményes tevékenységet végzett a Népszabadság Frontja. A sztrajkok mind több iparágra terjedtek ki, és az ország különféle vidékein törtek ki. Lassanként a SKOJ is kilábal a szektás korszakból, és az egyetemi hallgatókon kívül az ifjúság más rétegeit is egyre inkább felkarolta.

A Komintern hetedik kongresszusának számunkra és az egész kommunista mozgalom számára nagy jelentősége volt. Gyökeres változást eszközölt az akkori politikában, és a harcot új platformra állította. Határozatai lehetőséget adtak a kommunistáknak, hogy leküzdjék az éveken át tartó szektásságot és bezárkózottságot, módot teremtettek rá, hogy a mozgalom megszüntesse az elszigeteltséget, és azzá váljon, aminek valójában lennie is kellett: igazi népmozgalommá, amely a népe létkérdéseinek megoldására irányuló harcban erősödik.

Hogyan hajtották végre a Komintern hetedik kongresszusának határozatait, és milyen mértékben hasznosították azokat a lehetőségeket, amelyeket a kongresszus nyújtott mozgalmunk számára? Meg kell mondanom, hogy nem hasznosítottuk kellőképpen ezeket a lehetőségeket, mégpedig

több oknál fogva. Mindenekelőtt azért, mert a küldöttek, akik otthonról jöttek a kongresszusra, nem tértek mindjárt haza, hogy ott dolgozzanak. Ha valamivel később egyesek haza is mentek, képtelenek voltak megérteni azoknak az eszméknek a nagyságát és jelentőségét, amelyek a kongresszus vetett föl, és ezért nem is tudtak ebben a szellemben dolgozni. E tekintetben kivétel volt Blagoje Parović elvtárs, aki úgyszólván közvetlenül a kongresszust követően egyhavi munkára hazatért. Sajnos, ez volt az utolsó jugoszláviai tartózkodása, mert annak az évnek a végén a Komintern közbenjárására és a jugoszláv vezetőségben uralkodó viszonyok következtében eltávolították a vezetőségből, és ismét Moszkvába hívták, később Spanyolországba ment, ahol Madridnál el is esett.

Nekem is haza kellett térnem, hogy a KP Politikai Irodájában dolgozzam. Ezt a JKP KB Politikai Irodája 1935. október 18-án Moszkvában megtartott ülésén határozta el. A határozatot azonban nem lehetett végrehajtani, mert odahaza nagy lebukások következtek, sok kommunistát letartóztattak, és megüzenték nekem, hogy halasszam el hazatérésemet. 1935 végétől 1936 márciusáig idehaza körülbelül ezer kommunistát tartóztattak le. Hetvenöt helység vezető kádereinek java része a rendőrség kezére került. Letartóztatták a tartományi bizottság úgyszólván valamenyny tagját, a SKOJ Központi Bizottságának sok vezetőjét, leleplezték a párttechnikát stb. A rendszernek a mozgalmunk elleni új támadása ismét lelassította a Komintern hetedik kongresszusán hozott határozatok végrehajtásának folyamatát.

A legnehezebb az egészben az volt, hogy a letartóztatások befolyással voltak pártunk akkor Bécsben székelő Központi Bizottságának álláspontjaira is. Kieleződtek a viszonyok a Központi Bizottságban, ismét megkezdődött a frakciózás. Másrészt pedig a pártpolitikában bizonyos mértékben visszatértek a hetedik kongresszust megelőző álláspontokra és szempontokra, a szektásságra stb., ami világosan jelezte, hogy nem értették meg a Komintern hetedik kongresszusának igazi értelmét. Ez főleg a JKP KB 1935 áprilisában megtartott plenáris ülésén hozott határozatokban jutott kifejezésre. A Kominternnek ismét be kellett avatkoznia. Megsemmisítette a plénum határozatait, és úgy döntött, hogy leváltja a JKP vezetőségét. 1936 augusztusának végén Moszkvában a JKP vezető pártaktívája tanácskozássra ült össze, elemezte a JKP KB munkáját, és változásokat eszközölt a vezetőségben.

Engem a Jugoszláv Kommunista Párt Központi Bizottsága szervező titkárának választottak meg. A Komintern vezetőségének jóváhagyásával úgy határoztak, hogy a szervező titkársággal együtt hazautazom, és ott feltételeket teremtek, hogy az országban megalakíthassuk a pártvezetőséget, átveszem a közvetlen vezetést, és felelek az országban lévő párt munkájáért. A vezetőség egy részének hazatérése pártunk azon legjobb kádereinek nagy győzelmét jelentette, akik sok év óta ismételték ezt a követelésünket azért, hogy a JKP véglegesen megszabaduljon a frakciózástól, megerősödjön és önállósuljon. Természetesen a vezetőségnek csak egy része tért haza: én mint a szervező titkár, akinek a legtöbb dolga volt a

pártban, Gorki, a politikai titkár azonban két taggal együtt Párizsban maradt, és külföldről látta el az irányítást.

Mi, természetesen, a jugoszláv forradalmi munkásmozgalom saját politikai stratégiájának kiépítésén dolgoztunk. Tétovázás nélkül, határozottan több gyakorlati lépést kellett tennünk. Érezhettük, hogy sok tekintetben ettől függ a párt, a munkásosztály forradalmi élcsapatbeli stratégiájának és taktikájának új koncepciója. Világosan láttam, hogy mindenekelőtt az egész Központi Bizottságot vissza kell juttatnunk az országba, másodszor pedig meg kell szabadulnunk a Komintern gyámkodásától és attól, hogy vakon, bírálat nélkül fogadjuk el és hajtsuk végre egy általánosan uralkodó kommunista központ utasításait; és harmadszor meg kell szabadulnunk a külföldi pénzbeli segítségtől. E tekintetben megértésre találtam Dimitrov elvtársnál. Természetes, hogy ha Sztalint megkérdezem, ő nem adott volna rá engedélyt, mert mindig azon volt, hogy kis pénzért féken tartson másokat. Az volt a meggyőződésem, hogy a vezetőségnek közvetlen kapcsolatban kell állnia a tagsággal és a dolgozók tömegeivel. Ezért nyíltan kimondtam, hogy nincs többé szükségünk szubvencióra, hogy a pártunk maga fog erről gondoskodni, illetve az országban is kaphatunk pénzbeli támogatást. Nagyon fontos volt ezt megtenni, mert semmi sem bántatlaníthat el nagyobb mértékben egy mozgalmat, mint a mástól kapott pénz. Az effajta támogatás csak megrontja a kádereket, nem is szólva arról, hogy ily módon attól függenek, aki a pénzt adja.

Ezután ez sohasem okozott problémát. Volt annyi pénzünk, amennyi kellett. Újságokat is adtunk ki, amelyeket abban az időben Jugoszláviában ki lehetett adni stb. Az a pénz, amelyet korábban kaptunk, a frakciós harcok egyik oka volt, mert a csúcokban osztották el. A pénz nem jutott el a kiadványokhoz, nem szolgált kiadványaink megjelenítésére, hanem fizetésekre fordították, meglehetősen nagy fizetésekre. Emlékszem rá, hogy nekem is, amikor a Központi Bizottságba kerültem, meglehetősen jó fizetésem volt. Korábban mint munkás sohasem kerestem annyit. Nekem is, ha a jó fizetés érdekel, nyilvánvalóan jobban tett volna, ha valahol külföldön ülhetek jó fizetéssel, és semmiféle veszély nem fenyegetett volna, hogy a rendőrség nyakon csíp

Határozottak voltunk abban, hogy többé nem fogadjuk el a kinti segílyt, és hogy végre hazahozzuk a párt vezetőségét. Visszahoztuk a tagságához, a munkásokhoz és a fiatalokhoz, illetve harcunkhoz, törekvéseinkhez. Véleményem szerint indokolt volt ez az intézkedés. Ezzel nem csak a külföldről való sematikus vezetéssel, a dogmákkal és a szektás módszerekkel szemben való ellenállásunkat fejeztük ki, hanem a JKP-t a tényleges létkérdések felé irányítottuk, saját népe, saját munkásosztálya felé fordítottuk. Azt hiszem, hogy abban az időben ez volt a JKP-ban levő egészséges magvunk egyik sorsdöntő határozata, mert megszábadultunk a Kominternről való függőségtől. A Kominternben egyébként nem sokkal a hetedik kongresszus után mindinkább a bürokratikus, mun-

kamódszer és Sztálin irányvonala lett úrrá. A nemzetközi proletariátus vezető testülete a szovjet politika segédszervévé vált.

A Komintern munkájában tulajdonképpen már a harmincas évektől kezdve felszínre kerültek a szektásság elemei, és ez káros hatást gyakorolt a kommunista pártok munkájára és politikájára, így a mi pártunkra is, főleg azokra a politikai dokumentumokra, amelyeket az emigrációban levő Központi Bizottság hozott. Gyakran csupán elvon kiáltványok voltak ezek, semmi közük sem volt a tényleges helyzethez, tehát nem is hathattak mozgósítólag, nem irányíthatták ténylegesen a munkásosztály és a dolgozó tömegek harcát. Már akkor látszott, hogy a munkásosztály harcát nem lehet külföldről egy általános központból irányítani. Ebben rejlik tulajdonképpen a Sztálinnal való összeütközésünk lényege, és ezt így kell értelmezni. Mert már akkor abbeli törekvésünkkel, hogy pártunkat függetlenítsük, lényegében harcot kezdtünk a dogmatizmus ellen, és pedig nem csupán nemzetközi téren, hanem saját sorainkban is.

1936. október közepén Bécsbe utaztam; ott volt a Központi Bizottság egy részének székhelye. December közepén tértem vissza az országba, s még ugyanebben a hónapban elutaztam Splitbe, hogy megszervezzem az önkénteseknek Spanyolországba való eljuttatását. Az volt a feladatom, hogy mozgósítsam a harcosokat a spanyol szabadságharcra. Később ki fog derülni, hogy emiatt összeütközésbe kerültem Gorkiécyval, mert ő a saját vonalán egy Voss nevű doktornőt küldött Jugoszláviába, hogy agitáljon a harcosok mozgósítása érdekében. Köztudomású azonban, hogy mi történt azzal a hajóval, amely Spanyolországból érkezett, és amelyet Gorkiéc bérelt. Amikor már sokan felszálltak a hajóra, megérkezett a jugoszláv rendőrség, hogy letartóztassa őket és lefoglalja a hajót. Valószínűleg ez is odahatott, hogy leváltották a JKP titkári tisztségéről.

Egészen 1937 augusztusáig általában idehaza végeztem pártmunkát. Háromszor-négyszer Bécsbe és Párizsba utaztam, majd hazatértem. Az országban összesen körülbelül 7 hónapot töltöttem.

A párt idehaza működő új vezetőségének az volt a legfontosabb feladata, hogy gyors ütemben végrehajtsa a párt szervezet politikai és eszmei kiépítésére irányuló intézkedéseket. Nagy gondot fordítottunk a kommunistáknak a szakszervezetekben és az ifjúság körében kifejtett munkájára is. Lassanként visszatért a dolgozóknak a pártba vetett bizalma. Gyorsított ütemben dolgoztunk a Szlovén KP és a Horvát KP megalakításáról szóló határozat végrehajtásán, amelyet még a negyedik országos értekezleten hoztunk.

A Szlovén KP alakuló kongresszusának közvetlen előkészületei, amelyeket Edvard Kardelj irányított, januárban kezdődtek, a kongresszust pedig 1937 áprilisában, Trbovlje közelében tartották meg.

A Horvát KP 1937. augusztus 1-jén és 2-án Samobor mellett megtartott alakuló kongresszusán beszámolót mondtam a Horvát KP megalakításának jelentőségéről. A Horvát KP megalakításáról szóló kiáltványban hangsúlyoztam, hogy a Horvát KP megalakítása nem véletlen, hanem a Jugoszláv Kommunista Párt hosszú évekig tartó harcából ered, mert a

párt nemcsak a munkásosztály érdekeit védte, hanem mindig a zászlajára írta a nemzeti szabadság, az egyenjogúság és a népek közti testvériség eszméjét. A kiáltvány hangsúlyozta, hogy a munkások és a horvát nép érdekei közt nem lehet eltérés, mert a munkások részei a horvát népnek, létérdekük, hogy a nép szabad legyen, hogy szavatolják fejlődését tiszteletben tartásuk mindazt, ami a horvát nép hagyományában és kultúrájában szép és haladó szellemű. Ezekért az eszményekért harcolva egyszersmind a nacionalista elvakultság, a sovinizmus ellen is küzdöttünk, mert tudtuk, hogy a horvát nép igazi előrehaladását és szabadságát csupán a Jugoszlávia többi népével való testvéri egyetértés és együttműködés szavatolja.

Annak az évnek a közepén megalakítottam a JKP KB ifjúsági bizottságát Ivan Lola Ribarral az élén. Az volt a feladata, hogy rendezze a SKOJ és az ifjúsági mozgalom helyzetét. Kidolgoztam a SKOJ munkájára vonatkozó utasításokat is, rámutattam arra, hogy a SKOJ miként fejlődhet az ifjúsági mozgalom harcossá magvává.

Augusztus első felében üzenetet kaptam Párizsból Čolaković és Žujović elvtársától, hogy sürgősen utazzam a francia fővárosba, a Központi Bizottság székhelyére. 1937. augusztus 17-én érkeztem meg. Közölték velem, hogy Gorkiót Moszkvába hívták, el is utazott, és később letartóztatták. A Komintern már korábban értesített erről, s egyúttal meg is bízott, hogy vezessem a politikai titkárságot. Így lettem voltaképpen főtitkár, és teljes felelősséget vállaltam pártunkért. Ezt az egész időszakot azonban nagy bizonytalanság jellemezte, amelyből munkánk sok nehézsége is fakadt.

Párizsban bizonyos időt töltöttem, hogy tisztázzam a helyzetet a pártunk még külföldön tartózkodó vezetőségében. Ezután hazaérkeztem és megalakítottam az új ideiglenes vezetőséget.